

3. Davenport T. H., Harris J. G. Competing on Analytics: The New Science of Winning, 2007.

ÖLKƏDƏ ƏRZAQ MƏHSULLARI İLƏ TƏCHİZATIN DAYANIQLILIĞI BAXIMINDAN RİSKLƏRİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

*Nəsimova Arifə Carı qızı
Mingəçevir Dövlət Universiteti*

Ərzaq təhlükəsizliyi bütün insanların yaşamaq üçün zəruri olan ərzaq məhsullarına iqtisadi çıxışının təmin olunması, sağlamlığın və fəal həyat təminatının qorunub saxlanması, cəmiyyətin inkişafının əsasıdır. Eyni zamanda əhalinin etibarlı ərzaq təminatı həm də hər bir ölkənin iqtisadi sabitliyinin və sosial dayanıqlılığının başlıca şərti, dövlətin kompleks təhlükəsizliyinin, o cümlədən iqtisadi təhlükəsizliyinin tərkib hissəsi olmaqla, iqtisadi, xüsusilə aqrar siyasətin əsas hədəfidir. Bu səbəbdən cəmiyyətin hər bir üzvünün əsas ərzaq məhsullarına olan tələbatının tam ödənilməsi üçün davamlı olaraq müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsi vacib şərtlərdən biridir.

Ərzaq kompleksinin təminatı dayanıqlı iqtisadi inkişafın strategiyasının yaradılması, funksiyaları və idarə edilməsi ilə fərqlənən sektorial vahidlərinin gerçəkliyinin əsasında təhlil edilir. Məntiqi baxımdan ərzaq kompleksinin xarakterinə uyğun olaraq qloballaşma şəraitində ərzaq məhsullarının kompleks və dayanıqlı formada yaradılmasına səy göstərilməlidir. Məsələyə konstruktiv yanaşsaq, ərzaq məhsullarının dayanıqlı inkişafı milli ərzaq təminatı siyasəti baxımından da aktualıq kəsb edir. Dayanıqlı ərzaq kompleksinin yaradılması elmi əsaslandırma baxımından məzmunca bir-birindən fərqlənən aşağıdakı anlayışlarını özündə birləşdirir:

- əhalinin ərzaq təminatının ödənilməsi anlayışı;
- istehsal-texnoloji əsaslarla ərzaq emalı məhsullarının keyfiyyəti anlayışı;
- ərzaq kompleksinin inkişafının dayanıqlı və ixracyönumlüyünün təminatı anlayışı;
- əhalinin maddi-resurs potensialını keyfiyyət faktoruna uyğunlaşdırma anlayışı və s.

Elmi düşüncə tərzini göstərir ki, dayanıqlı inkişaf sferası dinamikdir, ölkənin iqtisadi strategiyasına uyğun dəyişkənliyə məruz qalır. Ölkədə baş verən institusional dəyişkənliklərə dayanıqlı inkişafın reaksiyası önəmli gerçəkliklərdən sayılır. Ərzaq kompleksi dinamik olduğu üçün artım sürəti ilə tərəqqi arasındakı gerçək yanaşma dayanıqlı inkişafın özü üçün mühüm reallıqdır. Artım sürətinin tərəqqisi ərzaq kompleksin miqyasının keyfiyyətə artırılmasına yönəldilməsinin mühüm şərtlərdən biridir.

Bu o deməkdir ki, ərzaq kompleksində daxili məhsulun real həcmi keyfiyyətə uzunmüddətli artım meylinə reaksiya verir. Kapital yığılımı baxımından ərzaq kompleksinin dayanıqlı inkişaf konsepsiyası istehsal sahələrinin realizasiyası fəaliyyətindən alınan gəlirlərinin artırılmasına əsaslanır. Gəlir faktoru əslində ərzaq məhsullarının bazar iqtisadiyyatında mövqeyi və potensialın səviyyəsi ilə tarazlaşır. Odur ki, xammal resurslarından ərzaq məhsulu istehsalı baxımdan optimal səviyyədə

istifadə edilməsi, bazarla uyğunlaşdırılması dayanıqlı inkişaf konsepsiyasının əsas mənbələrində effektiv modernizasiya mənbə kimi faydalıdır. Metodoloji təyinatlığı baxımından ərzaq kompleksi və ərzaq təminatının funksional təyinatının interpretasiyasına dair elmi araşdırmalar kifayət qədər aparılmamışdır. Bu məqsədlə ərzaq məhsulları ilə təchizatın dayanıqlılığı üçün elmi yanaşma tərzinin nəticələrini də məsələlərə aydınlıq gətirilməlidir. Bu önəmli çərçivə daxilində “ərzaq kompleksi və ərzaq təminatı”nın funksional anlayışı Azərbaycanın dayanıqlı inkişaf kontekstində təhlillərin aparılmasına üstünlük vermişdir. Ərzaq kompleksi və ərzaq təminatının inkişafı və idarə edilməsinin təhlilində sektorial baxımından çoxfunksionallığının əsasını üç sfera təşkil edir:

- kənd təsərrüfatının inkişafı;
- məhsulun texnoloji emalı;
- ərzaq infrastruktur servisinin yaradılması.

Müasir dövrdə sənaye cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrdə üçüncü sferanın ÜDM-dəki payının əhəmiyyətli artımı onu “ərzaq servis iqtisadiyyatı” adlanan müstəqil iqtisadi inkişaf sahəsinə çevrilməsinə səbəb olmuşdur. Ərzaq kompleksinin çoxfunksionallığı gerçəkliyinə aydınlıq gətirməklə, onun ölkədaxili strateji mövqeyini və parametrlərini önə gətirmişdir. Metodoloji təyinatlığı önəmində bu həm də onunla əlaqələndirilir ki, Azərbaycanın gələcək inkişafında da ərzaq kompleksinin fəaliyyət göstərməsinə dair davamlı dövlət siyasəti həyata keçirilir. Müqayisəli təhlil ölkənin ərzaq sektorunun iqtisadi inkişafının başlıca sahəsinə çevrilməkdədir. Ölkədaxili strateji ərzaq məhsullarının rəqabətə davamlılığının təyinatında bu sektorun özünün yetərli dərəcədə resurs potensialına malik olması ilə fərqlənir. Azərbaycanın ərzaq kompleksi iqtisadi siyasətin önəmli mərhələsinə çevrilmişdir. Bu siyasət yalnız lokal məzmununda deyil, həm də regional və qlobal miqyaslarının əhatə dairəsinin genişləndirilməsindən ibarətdir. Məsələnin mahiyyəti onunla ölçülür ki, dövlət tərəfindən milli ərzaq kompleks strategiyası yaxın və orta müddətdə dayanıqlı inkişafı iqtisadi, sosial, texniki və siyasət kontekstində əsaslandırılmışdır.

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının ərzaq təhlükəsizliyi Proqramı. Bakı, 2001.
2. Azərbaycan Respublikasının Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinin fəaliyyətinin təmin edilməsi haqqında. Azərbaycan Respublikası prezidentinin fərmanı. 13.11.2017.
3. Quliyev Qlobal ərzaq təhlükəsizliyi: reallıqlar, çağırışlar və perspektivlər. Bakı: Kooperasiya nəşriyyatı, 2018.
4. Əliyev R. Aqrar bazar və ərzaq təhlükəsizliyi məsələləri. Bakı, 2015.